

ẢNH HƯỞNG CỦA MẠNG XÃ HỘI ĐẾN ĐẠO ĐỨC, LỐI SỐNG CỦA SINH VIÊN HIỆN NAY (NGHIÊN CỨU SINH VIÊN Ở THÀNH PHỐ ĐÀ NẴNG)

THE INFLUENCE OF SOCIAL NETWORKS ON STUDENTS' ETHICS AND LIFESTYLE (A CASE OF STUDENTS IN DANANG CITY)

Hoàng Thị Kim Liên*

Trường Đại học Kinh tế - Đại học Đà Nẵng, Đà Nẵng, Việt Nam¹

*Tác giả liên hệ / Corresponding author: lienhtk@due.edu.vn

(Nhận bài / Received: 10/11/2023; Sửa bài / Revised: 10/01/2024; Chấp nhận đăng / Accepted: 19/02/2024)

Tóm tắt - Bài viết dựa trên cơ sở nguồn tư liệu thứ cấp để làm rõ những ảnh hưởng của mạng xã hội (MXH) đến đạo đức, lối sống của sinh viên (SV). Sử dụng phương pháp điều tra xã hội học để thu thập số liệu sơ cấp phân tích thực trạng ảnh hưởng của MXH đến đạo đức, lối sống của SV ở Tp. Đà Nẵng. Kết quả nghiên cứu cho thấy, MXH đã có tác động đến đạo đức, lối sống của SV theo hướng tích cực lẫn tiêu cực. Đặc biệt là tác động tiêu cực rất dễ dẫn đến lối sống thiếu hoài bão, lý tưởng, thậm chí ngại học, ngại rèn, dễ bị lôi kéo vào các tệ nạn xã hội, vi phạm pháp luật. Bài viết đánh giá một số ảnh hưởng tích cực và những tiêu cực đang trở thành mối nguy hại ảnh hưởng tới quá trình hình thành nhân cách của SV. Từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm giáo dục đạo đức, lối sống của SV ở Tp. Đà Nẵng trước ảnh hưởng của MXH.

Từ khóa - Ảnh hưởng; Mạng xã hội; Đạo đức, lối sống; Sinh viên; Đà Nẵng

1. Đặt vấn đề

MXH là một thành tựu của nhân loại, với nhiều tiện ích vượt trội, sử dụng MXH đã trở thành là một thói quen thậm chí là nhu cầu của mọi đối tượng, mọi thành phần xã hội nhất là với giới trẻ trên thế giới trong đó có Việt Nam. MXH đã có tác động trên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, trong đó có đạo đức, lối sống. Bên cạnh tác động tích cực, những tác động tiêu cực và chưa được kiểm soát từ MXH đã trở thành nguy cơ lớn, đe dọa trực tiếp đến quá trình học tập, rèn luyện và phát triển nhân cách của SV.

Là một bộ phận của SV Việt Nam, SV ở Tp. Đà Nẵng cũng không nằm ngoài sự tác động đó. Nhất là trong bối cảnh hội nhập và kỷ nguyên số hiện nay, MXH chính là “môi trường” rất lý tưởng để các thế lực thù địch lợi dụng nhằm tạo dựng, phát tán các thông tin “độc hại”, hình ảnh giả tạo, sai lệch và có những nội dung trái với giá trị đạo đức truyền thống và lối sống của dân tộc ta, làm “sói mòn” những giá trị tốt đẹp mà các thế hệ đã dày công vun đắp và gìn giữ. Nghị quyết Đại hội đại biểu Đoàn TNCS Hồ Chí Minh Đại học Đà Nẵng lần thứ VI đã khẳng định: “Sự phát triển của các mạng xã hội đã tạo điều kiện cho các thế lực thù địch gia tăng các hoạt động lôi kéo, chống phá, chia rẽ thanh niên...” [1]. Chính vì lẽ đó, tìm hiểu những ảnh hưởng của MXH đến đạo đức, lối sống của SV ở Tp. Đà Nẵng, phân tích thực trạng để tìm ra những giải pháp hiệu quả để phát huy ảnh hưởng tích cực và hạn chế ảnh hưởng tiêu cực là một vấn đề có ý nghĩa cả về mặt lý luận và thực tiễn trong giai đoạn hiện nay.

Abstract - The article is based on secondary sources to clarify the impacts of social networks on students' ethics and lifestyle. Primary data is collected by using quantitative methods to analyze the current influence of social networks on the ethics and lifestyle of students in Danang city. Research results show that, social networks have had positive and negative impacts on changing students' habits, ethics, and lifestyle, which leads to serious consequences such as a life without ambition and ideals, even being afraid to learn and practice, and suffering social evils and law violations. The article evaluates some positive and negative influences that are becoming dangerous in affecting the process of forming students' personalities. From there, we propose some measures to educate the ethics and lifestyle of students in Danang city against the influence of social networks.

Key words - Affect; Social network; Ethics, lifestyle; Student; Danang

2. Quan niệm về đạo đức, lối sống sinh viên

2.1. Quan niệm, biểu hiện đạo đức sinh viên

Đạo đức với tư cách là một hình thái ý thức xã hội ra đời sớm trong lịch sử xã hội loài người. Đạo đức là một trong những yếu tố tạo thành nhân cách con người, có vai trò to lớn đối với con người và xã hội, được con người nhận thức và thực hiện một cách tự nguyện tự giác. Nhà đạo đức học mácxít G. Bandzeladze coi “đạo đức là hệ thống các chuẩn mực biểu hiện sự quan tâm tự nguyện, tự giác của con người trong những quan hệ với xã hội nói chung” [2]. Tác giả Vũ Trọng Dung cho rằng: “Đạo đức là một quan hệ xã hội có quy tắc, có chuẩn mực, có đánh giá, có giá trị, nhưng nó không ghi thành văn bản pháp quy, mà thông thường là nếp sống, phong tục, tập quán do một cộng đồng nhất định tạo thành khi chung sống với nhau” [3].

Từ khái niệm đạo đức nói chung, tác giả quan niệm: đạo đức sinh viên là kết quả của quá trình tiếp thu dần dần những quy tắc, chuẩn mực, những giá trị văn hóa từ môi trường xung quanh và được biểu hiện thông qua những hành vi hoạt động hằng ngày của sinh viên trong các mối quan hệ giao tiếp, ứng xử phù hợp với các chuẩn mực đạo đức xã hội đã được cộng đồng thừa nhận và tuân theo.

Theo quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lênin: “Đạo đức là sản phẩm tổng hợp của các yếu tố khách quan và chủ quan, là sản phẩm của hoạt động thực tiễn và nhận thức của con người. Những quan hệ người – người, cá nhân –

¹ The University of Danang – University of Economics, Danang, Vietnam (Hoang Thi Kim Lien)

xã hội càng có ý thức, càng tự giác, ý nghĩa và hiệu quả của chúng càng có tính chất xã hội rộng lớn thì hành động của con người càng có đạo đức. Đạo đức đã là một sản phẩm của xã hội, và vẫn là như vậy chừng nào con người còn tồn tại” [4].

Đạo đức bao gồm ý thức đạo đức và thực tiễn đạo đức. Đạo đức là sản phẩm tổng hợp của các yếu tố khách quan và chủ quan của hoạt động thực tiễn và nhận thức của con người. Mỗi quan hệ giữa cá nhân với cá nhân, cá nhân với xã hội càng tự giác, càng có tính xã hội rộng lớn thì hoạt động của con người càng mang tính đạo đức.

SV Việt Nam hiện nay là một bộ phận ưu tú của thanh niên Việt Nam, nguồn nhân lực chất lượng cao trong tương lai của đất nước, có vai trò to lớn trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Tổng bí thư Nguyễn Phú Trọng khẳng định: “thanh niên là một bộ phận quan trọng của dân tộc, rường cột của quốc gia. Thanh niên có mạnh dân tộc mới mạnh; trong sức mạnh dân tộc có sức mạnh của thanh niên” [5]. Trong nhà trường, SV thực hiện quá trình học tập tri thức khoa học, rèn luyện những phẩm chất đạo đức cần thiết phục vụ cho mục tiêu phát triển đất nước trong tương lai. Đạo đức chính là điểm tựa giúp cho SV tiến xa hơn trên con đường chinh phục tri thức khoa học và những tri thức đó sẽ quay lại phục vụ và có đóng góp hữu ích đối với sự phát triển của xã hội.

Đạo đức là cái “gốc” tạo dựng mô hình nhân cách SV. Đạo đức “bao gồm thể giới quan, lý tưởng... giữ vai trò chủ đạo thì nhìn chung, đại đa số SV có lý tưởng cao cả là giữ vững nền độc lập dân tộc và xây dựng chủ nghĩa xã hội... thể giới quan của SV thể hiện qua lý tưởng, niềm tin và tri thức mà họ được trang bị” [6]. Trong thời đại hiện nay, mỗi SV sống có lý tưởng và thể giới quan đúng đắn được biểu hiện: Trân trọng và bảo vệ nền độc lập của Tổ quốc, những thành quả cách mạng của thế hệ cha ông; Ra sức học tập, rèn luyện góp phần xây dựng thành công sự nghiệp đổi mới; Niềm tin vào Đảng, vào con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở nước ta; Thể hiện ở vai trò, trách nhiệm với xã hội, đấu tranh với cái xấu, cái ác, bảo vệ lẽ phải; Có cách ứng xử phù hợp thầy cô, bạn bè, nhà trường, có tính kỷ luật, tự giác, tuân thủ pháp luật, chấp hành tốt nội quy, quy chế của nhà trường, có ý thức kỷ luật học tập tốt và trở thành nguồn nhân lực chất lượng cao phục vụ hiệu quả cho mục tiêu, lý tưởng của Đảng: “Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”.

2.2. Quan niệm, biểu hiện lối sống sinh viên

Tác giả Mạc Văn Trang định nghĩa: “Lối sống của sinh viên là một tổng thể, một hệ thống những đặc điểm chủ yếu phản ánh những điều kiện sống, hoạt động và các mối quan hệ hiện thực của họ, những đặc điểm này được biểu hiện trong định hướng giá trị, trong hoạt động, trong giao tiếp ứng xử xã hội và trong sinh hoạt cá nhân” [7]. Tác giả Trần Hậu Tân quan niệm: “Lối sống của sinh viên là tổng thể phương thức tiến hành các hoạt động sống của người sinh viên trong quá trình học tập, rèn luyện, được tiến hành trong môi trường nhà trường” [8]. Theo tác giả, lối sống của SV là tổng hòa những hoạt động sống ổn định của người SV trong quá trình học tập, rèn luyện trong sự thống nhất với yêu cầu của nhà trường và xã hội trong những giai đoạn lịch sử nhất định. Lối sống của SV được biểu hiện cụ

thể thông qua các hoạt động nhận thức, các hoạt động học tập, sinh hoạt văn hóa – chính trị, quan hệ ứng xử với gia đình, thầy cô, bạn bè, xã hội. Trong đó, hoạt động học tập là cơ bản nhất.

Tiêu chí về lối sống của SV cần hướng tới hiện nay trước hết là tình yêu đối với quê hương, đất nước, yêu chủ nghĩa xã hội, sống có lý tưởng và có ý chí vươn lên trong cuộc sống, có quyết tâm thực hiện thành công sự nghiệp đổi mới, hoàn thành mục tiêu xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta. Có thái độ đúng đắn, trung thực, trách nhiệm trong học tập, lao động, rèn luyện. Đó còn là lối sống văn minh, ứng xử có văn hóa đối với tự nhiên, đối với xã hội; tuân thủ pháp luật; phù hợp chuẩn mực đạo đức của xã hội, dám đứng lên bảo vệ lẽ phải, lên án hành động sai trái...

Đạo đức và lối sống có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, đạo đức được thể hiện trong lối sống, lối sống SV ngày nay dù có hiện đại và phong phú đến đâu cũng không thể tách rời và phủ nhận các giá trị đạo đức, nếu không sẽ bị “đồng hóa” trước tác động của nhiều yếu tố, trong đó MXH sẽ làm cho sự “thâm nhập” của các giá trị đạo đức, lối sống không phù hợp diễn ra nhanh hơn.

3. Mạng xã hội và thực trạng ảnh hưởng của MXH đến đạo đức, lối sống của SV ở Tp. Đà Nẵng hiện nay

3.1. Mạng xã hội – quan niệm và đặc điểm

Với sự xuất hiện của MXH, trái đất của chúng ta theo quan niệm của Thomas L. Friedmam dường như đã được “làm phẳng”, ở đó mọi người có thể kết nối với nhau không phân biệt không gian, thời gian, ngôn ngữ, lứa tuổi, giới tính, văn hóa...

Tác giả Lương Khắc Hiếu, Phạm Văn Chúc quan niệm MXH bao hàm ba phương diện chính: “Thứ nhất, về cơ sở kỹ thuật – công nghệ truyền thông, đây là một phương tiện truyền thông đại chúng tổng hợp, đa năng, đa dụng, tiên tiến, hiện đại. Thứ hai, về nội dung thông tin phản ánh – tuyên truyền, đây là một kênh thông tin đại chúng hỗn hợp, phức tạp, đa nguyên, đa chiều đặc biệt, đặc thù. Thứ ba, về chủ thể xã hội, đây không phải là một môi trường thông tin – truyền thông hoàn toàn “vô chủ”, hoặc của “chung nhân loại”, của cộng đồng, mang tính khách quan, vô tư, rộng mở, cung cấp thông tin phục vụ cho mọi người, vì mọi người. Trên thực tế, chủ thể của mạng xã hội chính là vô số không chỉ cá nhân, mà cả tổ chức quốc gia, quốc tế rất cụ thể. Và chúng luôn luôn có những mục đích, mục tiêu, ý đồ, nhiệm vụ nhất định về nhiều mặt (kể cả chính trị) của mình” [9].

MXH có những đặc điểm cơ bản sau:

+ Được xây dựng dựa trên sự kết nối giữa các “cư dân mạng” với nhau trên nền tảng của Internet. Và làm chủ nó, chi phối nó là một số nhà mạng và cung cụ tìm kiếm.

+ Tốc độ kết nối nhanh chóng, dễ dàng; phạm vi chia sẻ rộng, không phân biệt không gian, thời gian; hiệu quả tác động lớn trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội... Kết cục là cả tri thức, tâm lý, lối sống, thói quen bị chi phối.

+ Các thành viên và sự liên kết giữa các thành viên là hai yếu tố cơ bản nhất tạo nên MXH.

+ MXH có chủ thể thông tin, được dẫn lối định hướng

chứ không phải trung tính như mọi người thường nghĩ. Nghiên cứu gần đây nhất của các tác giả Lương Khắc Hiếu, Phạm Văn Chúc; J.N Harari trong cuốn 21 bài học của thế kỷ 21 [10], Lược sử tương lai [11] ... đã cho thấy điều đó.

3.2. Thực trạng ảnh hưởng của MXH đến đạo đức, lối sống của SV ở Tp. Đà Nẵng hiện nay

3.2.1. Giới thiệu chung về khảo sát thực trạng

- *Mục đích khảo sát:* Nhằm mục đích đánh giá khách quan về tác động của MXH đến đạo đức, lối sống của SV ở Tp. Đà Nẵng, thấy được những tác động tích cực và tiêu cực của MXH đến đạo đức, lối sống của SV, từ đó đề xuất những giải pháp nhằm phát huy tác động tích cực và hạn chế tác động tiêu cực của MXH đến đạo đức, lối sống của SV.

- *Nội dung khảo sát:* Đạo đức, lối sống có nội hàm rộng, trong phạm vi bài nghiên cứu. Tác giả khảo sát thực trạng tác động của MXH đến đạo đức, lối sống SV ở Tp. Đà Nẵng dựa vào biểu hiện nhận thức, thái độ, hành vi của SV thông qua các hoạt động chủ đạo: học tập, rèn luyện.

- *Phương pháp khảo sát:* Các phương pháp chủ yếu được sử dụng: phương pháp nghiên cứu định lượng, phương pháp điều tra xã hội học, phương pháp thống kê, phương pháp phân tích - tổng hợp để đánh giá nguồn các nguồn dữ liệu và đi đến kết luận nghiên cứu. Tác giả thiết kế bảng hỏi trên nền tảng Google Form và gửi đến SV thông qua mạng xã hội Facebook, Zalo và Gmail.

- *Phạm vi khảo sát:* Hiện nay, trên địa bàn Tp. Đà Nẵng có 21 trường cao đẳng, đại học và khoảng 90.126 SV. Dưới góc độ nghiên cứu của một bài báo khoa học. Bài viết được khảo sát với 600 phiếu, đối tượng là SV đang học từ năm nhất đến năm thứ tư của 6 trường thuộc Đại học Đà Nẵng (Trường Đại học Bách khoa; Trường Đại học Kinh tế; Trường Đại học Sư phạm; Trường Đại học Ngoại ngữ; Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật; Trường Đại học Công nghệ Thông tin và Truyền thông Việt - Hàn).

- *Thời gian khảo sát:* Số liệu khảo sát và thông tin được phân tích từ tháng 06 – 10/2023.

- *Số phiếu thu về sau khảo sát:* Sau khi tiến hành phát phiếu khảo sát, bài nghiên cứu thu về 579/600 phiếu.

3.2.2. Kết quả khảo sát

Về ảnh hưởng tích cực: Tại Bảng 1, với câu hỏi 1, có 86 % SV khẳng định, MXH giúp SV nâng cao nhận thức, bởi MXH giúp SV cập nhật thông tin về trường, lớp một cách kịp thời giúp SV chủ động trong kết hoạch học tập, rèn luyện của bản thân, 82% SV cho rằng, MXH giúp SV rèn luyện kỹ năng, giúp họ nâng cao trình độ hiểu biết cả bản thân, 73% SV cho rằng MXH mở ra cơ hội học tập, rèn luyện suốt đời...

Với câu hỏi 3, có 81% SV cho rằng nhờ mạng xã hội biết được nhiều phong trào thiện nguyện, có ý nghĩa; 82% SV lựa chọn phương án MXH biết được nhiều hoàn cảnh, trường hợp khó khăn cần giúp đỡ; có 58,5% SV cho rằng nhờ MXH có thể kêu gọi sự ủng hộ của cộng đồng để có nguồn kinh phí cho hoạt động thiện nguyện.

Với câu hỏi 4, kết quả khảo sát cho thấy, 84,1% SV cho rằng nhờ MXH biết được về tình hình lao động, việc làm

để nỗ lực, phấn đấu trong học tập, rèn luyện; 41,9% SV cho rằng nhờ MXH có thể tìm kiếm được công việc làm thêm thuận lợi và 34,3% SV viên trả lời có thể sử dụng MXH để khởi nghiệp...

Về ảnh hưởng tiêu cực: Tại Bảng 1, với câu hỏi 2, có 72% SV lựa chọn phương án MXH có nhiều thông tin “độc” làm suy giảm niềm tin, lý tưởng, ảnh hưởng đến nhận thức của SV, 73% cho rằng MXH dễ dẫn đến lối sống “ảo” làm cho SV có lối sống thực dụng, thích hưởng thụ, lười học tập, rèn luyện, vô cảm, ích kỷ..., có 55,4% SV lựa chọn phương án MXH dễ gây “nghiện”, làm mất thời gian dẫn đến xao nhãng học tập, rèn luyện, và 18% SV cho rằng MXH làm cho SV dễ có lối sống buông thả, mại dâm, vi phạm pháp luật...

Bảng 1. Thực trạng ảnh hưởng của MXH đến nhận thức, thái độ, hành vi của SV thông qua các hoạt động chủ đạo

STT	Nội dung khảo sát	Kết quả khảo sát			
		A	B	C	D
1	Theo anh/chị MXH ảnh hưởng tích cực đến học tập, rèn luyện như thế nào?	Nâng cao nhận thức	Rèn luyện kỹ năng	Mở ra nhiều cơ hội trong học tập, rèn luyện	Khác
		501 (86%)	475 (82%)	424 (73%)	82 (14%)
2	Theo anh/chị MXH ảnh hưởng đến tiêu cực đến học tập, rèn luyện như thế nào?	Gây “nghiện” dẫn đến xao nhãng trong học tập, rèn luyện...	Những thông tin “độc” làm suy giảm niềm tin, lý tưởng	MXH dễ dẫn đến lối sống “ảo”	Khác (vi phạm pháp luật, buông thả bản thân...)
		321 (55,4%)	418 (72%)	424 (73%)	82 (14%)
3	MXH đã ảnh hưởng như thế nào đối với các hoạt động ngoại khóa?	Biết thông tin về các phong trào thiện nguyện, có ý nghĩa	Biết nhiều hoàn cảnh khó khăn cần giúp đỡ	Kêu gọi sự ủng hộ của cộng đồng cho hoạt động thiện	Khác
		469 (81%)	475 (82%)	339 (58,5%)	0
4	MXH ảnh hưởng như thế nào trong tìm kiếm việc làm, khởi nghiệp ?	Nắm bắt tình hình lao động, việc làm để phấn đấu trong học tập, rèn luyện	Nhờ MXH có thể tìm kiếm được công việc làm thêm thuận lợi	Có thể sử dụng MXH để bán hàng online	Khác
		487 (84,1%)	243 (41,9%)	199 (34,3%)	0

Nguồn: Số liệu khảo sát của tác giả

Đánh giá chung về thực trạng ảnh hưởng của MXH đến SV ở Tp. Đà Nẵng

Về ảnh hưởng tích cực

Thứ nhất, MXH giúp SV cập nhật thông tin về các vấn đề chính trị - xã hội, về trường, lớp rất nhanh chóng, từ đó *rèn luyện tính chủ động, tích cực trong học tập, nghiên cứu khoa học.* MXH chứa đựng kho tư liệu khổng lồ, đáp ứng nhu cầu đa dạng về học tập của SV, học mọi lúc, mọi nơi, chi phí rẻ. Do đó, SV tận dụng những ưu thế này để học tập, mở mang tri thức trở thành những người lao động có ích phục vụ hiệu quả cho sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở nước ta. Đây chính là ảnh hưởng tích cực của MXH đến giá trị đạo đức, lối sống của SV trong giai đoạn hiện nay.

Thứ hai, MXH mở ra cơ hội giúp SV nâng cao trình độ nhận thức, học nhiều kỹ năng, mở ra cơ hội học tập suốt đời, góp phần hoàn thiện nhân cách. Không gian mạng xã hội là điều kiện lý tưởng để SV nắm bắt thông tin về những phong trào thiện nguyện, những tấm gương người tốt, việc tốt. Bên cạnh đó, MXH giúp SV tập hợp các nguồn lực (nhân lực, vật lực) để phục vụ tốt cho các hoạt động vì lợi ích cộng đồng, từ đó tạo nên sự gắn kết, yêu thương, tình thân tương thân tương ái trong SV và cộng đồng xã hội, từ đó góp phần hoàn thiện nhân cách SV.

Thứ ba, MXH giúp SV có nhiều thông tin về lao động, việc làm, từ đó họ sẽ nỗ lực phấn đấu, học tập, rèn luyện để có nhiều kiến thức, kỹ năng trở thành người lao động chất lượng cao, đáp ứng các yêu cầu về thị trường lao động việc làm trong tương lai. Hồ Chí Minh đã từng khẳng định “muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội, phải có con người XHCN”, con người xã hội chủ nghĩa trước hết chính là các thể hệ sinh viên nối tiếp nhau đang rèn đức, luyện tài để góp vào mục tiêu xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội ở nước ta.

Về ảnh hưởng tiêu cực

Thứ nhất, MXH làm gia tăng lối sống thích hưởng thụ, lười lao động, thích sống “áo” trong SV. Trong học tập, có một số SV muốn điểm cao nhưng lười suy nghĩ, thích sao chép những điều sẵn có trên MXH.... Hơn nữa, MXH hiện nay đã có cả công cụ trí tuệ nhân tạo ChatGPT (Chat Generative Pre – training Transformer) có thể thay thế cho việc thực học của SV. Học giả mà bằng thật đang tạo ra nguồn lực giả tạo cho xã hội, đây là điều phi đạo đức lớn nhất. Những lực lượng này sau này tham gia vào nguồn nhân lực và thậm chí sẽ trở thành những nhà quản lý... sẽ gây ra những hậu quả nặng nề cho xã hội.

Thứ hai, MXH làm tăng nguy cơ xuống cấp về mặt đạo đức, lối sống của SV. Trong môi trường mạng, nhiều thông tin sai trái, đi ngược lại với giá trị đạo đức, lối sống truyền thống của dân tộc chưa được kiểm soát đã tác động xấu đến SV. Những trào lưu phản giá trị, những lối sống “lệch chuẩn”, bạo lực được cổ vũ biến thành những trào lưu trên MXH được SV tiếp nhận dẫn đến sự “tự diễn biến”, “tự chuyên hóa” trong đạo đức, lối sống, từ đó có những hành vi đi ngược lại với chuẩn mực đạo đức. Tác giả Lương Khắc Hiếu và cộng sự đã khẳng định: “thông tin mạng xã hội làm xói mòn, đảo lộn hệ tư tưởng, hệ giá trị, niềm tin, đạo đức, lối sống, mục đích, lý tưởng, động cơ, tình cảm chính thống theo định hướng xã hội chủ nghĩa và mang tính nhân văn, nhân đạo, dân tộc, tiến bộ. Mặt khác, nó dẫn đến những định hướng giá trị sống, nhu cầu, mục tiêu sai trái, tiêu cực, phản động, chống chủ nghĩa xã hội”.

Thứ ba, MXH làm có thể làm suy giảm tinh thần đấu tranh chống lại những biểu hiện sai trái trong cuộc sống, mất đi tinh thần lạc quan cách mạng, mất niềm tin cuộc sống. Càng chìm đắm vào thế giới ảo, SV sẽ có xu hướng sống khép kín, tự cô lập mình trong môi trường “ảo”, dẫn đến nguy cơ giảm giao tiếp trong đời thực, gia tăng lối sống thờ ơ, vô cảm. Hệ quả của lối sống đó là con đường để sự tử tế và nhân văn trong mỗi người dần cạn kiệt, làm lung lay nền tảng đạo đức, lối sống truyền thống dân tộc gây ra nhiều hệ lụy cho xã hội.

4. Một số giải pháp pháp phát huy tác động tích cực và khắc phục tác động tiêu cực của MXH đến lối sống SV ở Tp. Đà Nẵng hiện nay

Một là, phát huy vai trò của các chủ thể giáo dục ở các nhà trường nhằm tận dụng tác động tích cực và hạn chế tác động tiêu cực của MXH đến đạo đức, lối sống của SV.

Trước tiên, các trường đại học cần ban hành bộ quy tắc ứng xử trên MXH nhằm định hướng nhận thức, hành vi, thái độ ứng xử của SV, quy định rõ trách nhiệm của SV trong từng trường hợp vi phạm và có hình thức kỷ luật tương ứng. Quy tắc ứng xử cần hướng vào những vấn đề như:

+ Đối với thầy cô, bạn bè, với người khác trên MXH: cần trung thực; thể hiện sự tôn trọng; tránh những hành vi, thái độ thiếu chuẩn mực, gây ảnh hưởng hoặc xúc phạm danh dự, nhân phẩm của thầy cô giáo, bạn bè, người khác.

+ Đối với các thông tin trên MXH: cần đánh giá độ tin cậy của thông tin trước khi chấp nhận tiếp nhận; không phát tán những thông tin không đáng tin cậy chưa được kiểm chứng.

+ Trong các cuộc thảo luận trên các Fanpage hoặc trên các hội, nhóm: Không tán thành ý kiến khác khi thông tin chưa được xác minh; các ý kiến đưa ra cần mang tính xây dựng, độc lập, khách quan... tránh những bình luận, chia sẻ mang tính thù địch, gây hoang mang dư luận, lên án những hành vi, việc làm, bình luận trái với đạo đức, lối sống truyền thống dân tộc.

Tiếp đến, các tổ chức chính trị - xã hội trong nhà trường tăng cường đầu tư về mặt nội dung và hình thức trong các phong trào đoàn, hội nhằm thu hút SV tham gia. Tổ chức các cuộc giao lưu, gặp gỡ với những tấm gương người tốt, việc tốt, những tấm gương tiêu biểu có những thành tích nổi bật trong học tập và cuộc sống (kể cả những cuộc gặp gỡ online) nhằm chia sẻ kinh nghiệm và giúp SV nuôi dưỡng hoài bão, ước mơ. Cần tổ chức các buổi tọa đàm, mời các chuyên gia chia sẻ về tác động hai mặt của MXH đối với đạo đức, lối sống của SV.

Phòng đào tạo cần phối hợp với các phòng, khoa tham mưu cho Đảng ủy và ban giám hiệu trong xây dựng chương trình, nội dung đào tạo và hướng dẫn cụ thể đối với người dạy và người học trong khai thác và sử dụng MXH một cách hiệu quả nhằm nâng cao chất lượng dạy và học, đồng thời nâng cao tính chủ động, sáng tạo trong học tập và rèn luyện của SV.

Đối với các giảng viên, nhất là giảng viên giảng dạy các học phần của Chủ nghĩa Mác – Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh, Lịch sử Đảng cộng sản Việt Nam, Pháp luật và các môn khoa học xã hội, cần liên hệ những thông tin từ MXH với những cách làm sáng tạo sau giảng, câu hỏi ôn tập, chủ đề thảo luận... yêu cầu SV tìm hiểu, đánh giá về những nhận định, bình luận chưa chuẩn mực, những hành vi vi phạm pháp luật, trái với đạo đức, lối sống truyền thống..., buộc SV phải chủ động nghiên cứu, tìm hiểu các thông tin từ MXH, từ đó hình thành tư duy phê phán, phân biệt đối với những nhận định, bình luận đa chiều từ MXH.

Hai là, phát huy vai trò của SV với tư cách là chủ thể nhận thức về tác động hai mặt của MXH đến đạo đức, lối sống, từ đó đề cao trách nhiệm học tập, phấn đấu rèn luyện, hoàn thiện nhân cách của bản thân.

Các tác giả I.Rashid và S.Kenner đã cho rằng: công nghệ nói chung trong đó có các loại mạng xã hội không phải là xấu mà nó chỉ xấu khi sử dụng sai cách và sai mục đích, “việc sử dụng công nghệ một cách có ý thức, hướng tới một mục tiêu tích cực và có trọng tâm có thể mang lại lợi ích to lớn, trái lại nếu sử dụng liên tục không có mục đích có lẽ chẳng mang lại điều gì tốt đẹp” [12]. MXH ngày càng phát triển, ảnh hưởng của nó đến SV ngày càng tăng. Tuy vậy, tác dụng tốt xấu của MXH không chỉ phụ thuộc và sự điều chỉnh của các chủ thể giáo dục, mà còn phụ thuộc chủ yếu vào chủ thể khai thác, sử dụng. Do đó, phát huy vai trò của SV đó là phát huy tinh thần tự giác, tích cực chủ động của SV khi tham gia môi trường MXH với tư cách là một chủ thể tiến bộ và có trách nhiệm với cộng đồng. Trong quá trình giáo dục và phát huy tính chủ động, tích cực của SV, nhà trường phải tính đến việc giáo dục nhu cầu, giáo dục mục đích, giáo dục động cơ, giáo dục thái độ cho SV khi tham gia MXH. Khi việc giáo dục chưa đạt đến giới hạn ấy, thì tính chủ động, tích cực sẽ không đáp ứng được mục tiêu giáo dục đề ra.

Với tư cách là chủ thể nhận thức, vai trò của SV được xem là “bộ lọc bên trong” của ý thức. Bộ lọc này được cấu thành và phụ thuộc vào nhiều yếu tố như: trình độ nhận thức, phong văn hóa, kỹ năng sử dụng mạng xã hội, trạng thái cảm xúc... và được thể hiện thông qua thái độ, hành vi của SV trên các diễn đàn MXH, họ phải thực sự trở thành những “cư dân mạng” tích cực trong tuyên truyền nhằm tôn vinh cái đúng, bảo vệ lẽ phải, ủng hộ cái tích cực. Đồng thời, lên án cái sai, cái phản văn hóa nhất là việc đăng tải thông tin sai sự thật, những bình luận thiếu chuẩn mực..., đây là giải pháp có ý nghĩa quyết định đến giáo dục lối sống của SV hiện nay.

Để phát huy “bộ lọc bên trong” hiệu quả, vai trò của nhà trường, các chủ thể giáo dục được ví như “bộ lọc bên ngoài” giúp SV định hướng, chọn lọc được những cái tốt, cái hữu ích từ MXH để phục vụ nhu cầu học tập, rèn luyện, giải trí... một cách khoa học.

Ba là, đổi mới và nâng cao hiệu quả công tác tuyên truyền trong giáo dục đạo đức, lối sống cho SV, chủ động cung cấp thông tin, định hướng tư tưởng, nhận thức của SV trước tác động của MXH.

Để nâng cao hiệu quả trong công tác tuyên truyền và có những đổi mới, sáng tạo trong các hoạt động giáo dục đạo đức, lối sống cho SV, trước hết phải xây dựng một đội ngũ cán bộ Đoàn, Hội đủ mạnh và có cơ chế bồi dưỡng lực lượng này trở thành nòng cốt hướng dẫn SV cập nhật các thông tin hữu ích từ MXH phục vụ hiệu quả cho học tập, rèn luyện, giải trí...

Trong hoạt động tuyên truyền, thường xuyên nắm bắt nhu cầu, xu hướng của SV, chú ý đến tính sáng tạo, hiện đại, hấp dẫn trong cả nội dung và hình thức, tránh hình thức, làm qua loa, đại khái. Các trường cần tổ chức giáo dục SV tiếp cận thông tin và sử dụng MXH thông qua xây dựng các chuyên trang, chuyên mục phát sóng trên các Fanpage chính thức của nhà trường hàng tuần, hàng tháng, hàng quý. Xây dựng các infographic (đồ họa trực quan) thể hiện nội dung về những tác động của MXH nhằm thu hút sự chú ý của SV.

Bên cạnh đó, trên các Fanpage chính thức của trường, kịp thời cập nhật những thông tin tốt, lan tỏa những giá trị sống cao đẹp, những tấm gương tốt, điển hình trong cuộc sống, tấm gương sinh viên tiêu biểu đạt thành tích cao trong học tập, nghiên cứu... từ đó, hình thành ý thức, trách nhiệm cộng đồng, góp phần xây dựng “môi trường mạng xã hội” văn minh, tiên bộ.

Công tác tuyên truyền cần chú trọng tăng cường bồi dưỡng các giá trị đạo đức truyền thống tốt đẹp của dân tộc, đồng thời gắn với việc học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh với những cách làm phù hợp, thiết thực thông qua các cuộc thi viết, thi kể chuyện về Bác... và tôn vinh những tấm gương điển hình trong học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh. Để từ đó góp phần làm cho mỗi SV biết giữ gìn phẩm chất, nhân cách của mình, biết tự tu dưỡng, rèn luyện để có sức đề kháng, vượt qua những cám dỗ, thói hư tật xấu từ môi trường mạng.

Bốn là, các trường cần hiện đại hóa các thiết bị công nghệ thông tin, thành lập lực lượng cán bộ chuyên trách phục vụ cho việc giám sát, kiểm tra thường xuyên các Fanpage của nhà trường nhằm phát hiện, xử lý kịp thời những hành vi vi phạm.

Sự tác động hai mặt của MXH hiện nay là tất yếu, trong đó, sự tác động tiêu cực về mặt đạo đức, lối sống sẽ gây ra những hệ lụy lâu dài và ảnh hưởng trực tiếp đến nguồn nhân lực chất lượng trong tương lai. Việc kiểm tra, giám sát không hề đơn giản cả về phương pháp, công nghệ, nguồn lực cũng như các chế tài, quy định của pháp luật. Do đó, để phát huy hiệu quả trong kiểm tra, giám sát những hành vi thiếu chuẩn mực, kém văn hóa, vi phạm của SV, các trường cần có sự đầu tư trong việc mua sắm và hiện đại hóa các thiết bị công nghệ thông tin, thành lập tổ chuyên trách phối hợp với Phòng An ninh chính trị nội bộ (PA83), Vụ Giáo dục chính trị và công tác học sinh, sinh viên trong cung cấp thông tin, định hướng nhận thức cho SV trong khai thác và sử dụng MXH.

Tăng cường nắm bắt, kịp thời phát hiện và có biện pháp giáo dục, định hướng, xử lý các biểu hiện SV vi phạm pháp luật liên quan đến MXH. Cần định hướng SV tăng cường nắm bắt thông tin từ các phương tiện thông tin chính thống như đài truyền hình, đài phát thanh, các trang “web” chính thống của chính phủ... nhằm định hướng tư tưởng, đạo đức, lối sống của SV. Để phát huy hiệu quả của công tác kiểm tra, giám sát nhà trường cần có sự phối hợp đồng bộ của Đoàn thanh niên, Hội sinh viên với các phòng, khoa trực tiếp quản lý SV trong kiểm tra, giám sát để phát hiện kịp thời những hành vi vi phạm, những bình luận và việc làm trái với đạo đức truyền thống trên MXH.

5. Kết luận

Đạo đức, lối sống là một trong những yếu tố quan trọng làm nên nhân cách. Ảnh hưởng của MXH đến đạo đức, lối sống SV ở Tp. Đà Nẵng hiện nay diễn ra theo cả hai mặt tích cực và tiêu cực thể hiện ở nhận thức, hành vi, thái độ... của SV. Tuy nhiên, sự lựa chọn và tiếp nhận những yếu tố đó lại phụ thuộc chủ yếu vào năng lực chủ quan của người

trực tiếp khai thác và sử dụng MXH. Do đó, phát huy vai trò của các chủ thể giáo dục và tính chủ thể của SV là một trong những biện pháp quan trọng nhất. Đây là cơ sở quan trọng để các nhà trường xây dựng kế hoạch tuyên truyền, giáo dục, rèn luyện phẩm chất đạo đức, lối sống cho SV, phát huy tác động tích cực của MXH, xây dựng lối sống tiên bộ, lành mạnh trong SV, kịp thời điều chỉnh những hành vi lệch lạc trong ý thức đạo đức của SV, góp phần hoàn thiện nhân cách SV.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Ho Chi Minh Communist Youth Union, *Resolution of the VI Congress of the Ho Chi Minh Communist Youth Union of Danang University – Term 2022 -2027*, 2022.
- [2] G. Bandzeladze, *Ethics*, vol. 1, Hanoi: Education Publishing House, 1985.
- [3] V. T. Dung, *Marxist – Leninist ethics textbook*, Hanoi: National Political Publishing House, 2008.
- [4] C. Marx – Ph. Engels, *Full volume*, vol. 3, Hanoi: National Political Publishing House, 1995.
- [5] N. P. Trong, *Some theoretical and practical issues on socialism and the road to socialism in Vietnam*, Hanoi: National Political Publishing House Truth, 2022.
- [6] H. Anh, *Building Vietnamese people according to the will of President Ho Chi Minh*, Hanoi: National Political Publishing House Truth, 2022.
- [7] M. V. Trang, “Research on current student lifestyle characteristics and directions and measures of lifestyle education for students”, Ministerial Project. Code B04 -38-32, Ministry of Education and Training, Hanoi, 1995.
- [8] T. H. Tan, *Building a positive lifestyle of student in the face of the impact of social networks today*, Hanoi: National Political Publishing House, 2020.
- [9] L. K. Hieu and P. V. Chuc, “Social Networks: Characteristics, Impacts and Solutions of ideological work”, *Communist Journal*, No. 918. pp. 58 -63, 2019.
- [10] J. N. Harari, *21 Lessons for the 21st century*, Hanoi: World Publishing House, 2023.
- [11] B. J. Harris, *The history of the future*, Hanoi: Dan Tri Publishing House, 2021.
- [12] I. Rashid and S. Kenner, *Offline – Free your mind from smartphone and social media stress*, Hanoi: Dan Tri Publishing House, 2021.